

Budoucnost nelze „tvořit“

Pokud vezmeme myšlenkově vážně „budoucnost“ jako to, co ještě není, ale co přichází, nemůžeme v žádném případě mluvit (ani myslet) o „tvoření“ či „vytváření“, „utváření“ budoucnosti. (V roce 1997 vyšel sborník příspěvků u příležitosti udělení „Ceny Ernsta Blocha“, vydaný Klausem Kufeldem, pod názvem „Zukunft gestalten“; tato formulace se sice opírá o běžné jazykové zvyklosti, ale je věcně vadná a principiálně nepřijatelná.) To, co můžeme „vytvářet“, je pouze aktuální přítomnost, ale abychom mohli cokoli vytvářet, ba vůbec cokoli dělat, musíme k tomu mít dost času k dispozici, a čas máme k dispozici pouze za předpokladu, že budoucnost přichází a nepřestává přicházet. A tuto přicházející budoucnost nemůžeme ani vytvářet, ani – v pravém slova smyslu – utvářet, nýbrž můžeme na ni jen čekat. – Nicméně věc není tak jednoduchá, abychom teď mohli hned skončit. Každá tvorba, zejména umělecká, na které je to nejlépe vidět, spočívá v pokusu udělat, vytvořit něco, co bude mít vliv na to, jak se přicházející budoucnost bude moci utvářet a jak se vskutku (díky aktivitám čili skutkům různých „subjektů“) utvářet bude. Tomu však musíme správně rozumět: přicházející budoucnost se stává aktuální přítomností díky aktivitám různých subjektů, ale je závislá také na okolnostech (aktuálních „možnostech“), v nichž ty aktivní subjekty tu aktuální přítomnost utvářejí resp. spíše přetvářejí (ve srovnání s tím, co tu už bylo a co z toho zbylo, takže tu oněm subjektům je k dispozici jako „materiál“). Sama budoucnost (v přísném smyslu) není a nemůže být aktuální a nemůže za ni být ani považována, nemůže být představována, jako by „aktuální“ byla. Každá taková představa „staví před sebe“ (resp. před nás) nikoli budoucnost, ale již něco aktivně zpracovaného, tedy již „aktuálního“ a tedy „již jsoucího“. – Ale jaké z toho lze vyvodit důsledky? Jestliže vše, co „uděláme“, „vytvoříme“, „vyprodukujeme“, se nutně eo ipso stává čímsi „aktuálně jsoucím“ a krátce na to po sobě zanechává jen předmětné relikty, zatímco samo přechází do oblasti „již nejsoucího“, vyplývá z toho, že budoucnosti nemůže být ani výtvorem či produktem čehokoli minulého, ale ani jakékoli aktivity subjektu, který je „konkrétem“, tj. srostlicí předmětné a nepředmětné stránky. Sám subjekt může „existovat“ (tj. „žít“ v širokém smyslu, „být“, „bytovat“) jen proto, že jeho „budost“ (tj. vlastní, přivlastněná budoucnost) mu to dovoluje, protože „čerpá“ z přicházející budoucnosti. Samo slovo „existovat“ je třeba chápat – s jistou oporou v etymologii – jako „stát ven ze sebe“ nebo spíš „být vykloněn ven ze sebe“, a to do budoucnosti, tedy ve skutečnosti „proti proudu“ přicházející budoucnosti, proti „proudu času“. Jen subjekt, který v samém jádru své aktivity „stojí vykloněn“ do budoucnosti, může vůbec „uskutečňovat“ něco, co „ještě není“.

(Písek, 060520-3.)